

УДК 37 (477) (092) : 37. 015. 311

Бачинська М.В.

КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК ПІДРОСТАЮЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ Н. Й. ВОЛОШИНОЇ

Стаття присвячена проблемі духовно-культурного розвитку учнівської молоді в умовах сьогодення. Розкрито педагогічні ідеї педагога-методиста Н. Волошиної щодо шляхів формування світоглядних ціннісних орієнтирів сучасної молоді. Обґрунтовано провідні науково-методичні погляди вченої відносно шляхів забезпечення в закладах освіти ефективного педагогічного впливу на формування духовності та особистої культури учнів. Висвітлено вимоги вченої-педагога щодо укладання та роботи з підручниками й навчально-методичними посібниками культуропровідного циклу. Подано специфіку науково-педагогічних поглядів Ніли Йосипівни Волошиної щодо особливості формування духовної культури особистості, зроблено акцент на Священному Писанні як "скарбниці для розвитку духовності в особистостей". Здійснено аналіз поглядів вченої відносно національно-патріотичного виховання як складової частини загальної мети особистої культури виховання, викреслено методичні й педагогічні вимоги та напрацювання вченої щодо методів та прийомів роботи з учнями в напрямку формування громадянської позиції. Деталізовано погляди методиста відносно формування естетичної культури особистості як одного із показників соціально-педагогічного розвитку і фактору удосконалення навчально-виховного процесу. Вказано ключові компоненти процесу виховання естетичної культури учнів. Акцентується увага на актуальних для умов сьогодення засобах впливу на формування ціннісних світоглядних орієнтирів особистості школяра. Розкрито основні методичні вимоги вченої відносно аналізу художнього твору як засобу для формування всесторонніх культурних надбань учнів. Підкреслено значущість літературного мистецтва та літературної освіти для формування в підростаючій особистості комплексної системи світоглядних ціннісних орієнтирів, громадських та загальнолюдських вартостей, культуротворчих позицій і надбань.

Ключові слова: Н. Й. Волошина, духовність, культура, культурний розвиток особистості, виховання, учнівська молодь, формування, ціннісні орієнтири.

Постановка проблеми. Проблема культурного розвитку підростаючої особистості є надзвичайно актуальною і належить до проблеми соціально-педагогічного характеру, оскільки пов'язана з таким поняттям, як усестороннє формування особистості. Наше суспільство переживає період стрімких змін у технологічному прогресі, міжнародній торгівлі, розвитку комунікацій, світовій конкуренції. Усе це вимагає дотримання високих моральних чеснот. Тому питання культурного розвитку молоді є надзвичайно важливим у наш час. Проблема формування культури та духовності учнівської молоді є однією з головних проблем нашої держави, оскільки подальший успішний розвиток демократичних процесів в Україні залежить від багатьох умов, серед яких провідне місце посідає культурно-духовне відродження громадян, гармонізація соціального життя нації. Адже суспільство й держава не можуть існувати, адекватно виконувати свої функції без певної системи гуманістичних, духовних цінностей. Саме тому оволодіння учнівською молоддю духовно-культурними цінностями та надбаннями підносить свідомість особистості на вищий щабель, наповнюватиме життя й діяльність високими громадськими цінностями, зміцнюватиме та об'єднуватиме усе суспільство, а також забезпечить подолання труднощів на шляху його розвитку. Через це питання пошуку ефективних шляхів для забезпечення особистого культурного розвитку підростаючого покоління, безперечно, не викликає заперечень у своїй необхідності, гостроті та значущості.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковане розв'язання проблеми дослідження. Насамперед зазначимо, що поняття культури є досить всеохоплюючим, синтетичним та специфічним, тому в нашому випадку під розвитком культури особистості, як правило, позначається рівень вихованості та освіченості людини, рівень оволодіння нею тією чи іншою сферою знання або діяльності, тобто фіксується якість людини, спосіб її поведінки, ставлення до інших людей, до діяльності [18]. Розвиток культури підростаючої особистості є цілісним утворенням, яке визначається глибиною, широтою й мірою освоєння та засвоєння нею національних та загальнолюдських надбань матеріальної і духовної культури, перетворенням їх на свій внутрішній духовний світ та вмінням застосовувати у процесі життєдіяльності та спілкування з іншими людьми. Питанню розвитку духовної культури особистості присвятили свої праці чимало сучасних науковців, зокрема І. Бех, М. Боришевський, О. Вишневський, Н. Волошина, К. Журба, В. Постовий, Л. Примаченко [17], Г. Авдіянець, В. Долженко, О. Климишин, С. Кримський, О. Омельченко, Г. Шевченко, А. Кавалеров, О. Огірко, О. Олексюк, О. Сталевська [16] та багато ін. Такому аспекту культури як питанню громадянського та національно-патріотичного виховання чимало праць присвятили такі сучасні педагогічні постаті як І. Бех,

Н. Волошина, П. Вербицька, В. Вугрич, М. Євтух, Т. Закуна, В. Кобилянський, І. Кучинська, І. Мартинюк, О. Миколюк, А. Пахомова, Ю. Руденко, О. Сухомлинська, О. Спюпіна, Л. Чупрій та ін. Складові компоненти естетичної культури особистості та місце естетичної культури в цілісній культурологічній структурі висвітлювали у своїх працях М. Бахтін, Н. Волошина, Л. Губерський, Д. Джола, І. Зязюн, М. Каган, Л. Левчук, В. Мазепа, С. Уланова, І. Бех, О. Кононко, О. Леонтєва, Б. Теплова, Д. Фельдштейна та ін. [17].

Наголошуємо на тому, що саму *проблему пошуку шляхів духовного збагачення молоді та збереження її національної самобутності в різних галузях культури* учені та педагоги-методисти виокреслювали як одну із основних проблем, що турбує вчених України на сучасному етапі. Зокрема, такі твердження висвітлені в одній із науково-методичних праць відомої вченої, педагога та методиста Волошиної Н. Й ("Підручникотворення на порозі третього тисячоліття") [6, с. 2].

Вважаємо за доцільне акцентувати увагу на тому, що в культурному розвитку *підростаючої особистості методист Ніла Йосипівна Волошина вбачала основу культурного зростання цілої держави та її соціально-економічного рівня*. Саме тому якісну освіту виділяла як один з чинників високої якості життя [13, с. 2].

Метою статті є аналіз теоретичних напрацювань духовно-культурного розвитку підростаючої особистості у педагогічній спадщині Н. Волошиної.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зазначимо, у формуванні змісту освіти методист чільне місце приділяла компетентнісно орієнтованому підходу, який, на її погляд, має бути врахований як при підготовці випускників шкіл, так і при написанні навчальних підручників. Тому зауважувала, що навчальна книжка має не лише виховувати молодь, яка орієнтуватиметься в сучасному суспільстві, інформаційному просторі, ринкових відносинах, але й формувати національно свідому, духовно багату особистість, яка знатиме свою мову, історію, а також культуру. І, наголосимо, знатиме без ганебного впливу ідеологічних догм [6, с. 2].

В одній із наукових робіт ученої відмічається, що *під культурологією розуміється галузь знань, пов'язана із вивченням духовної культури суспільства*. В такому разі до духовності нації педагог відносила і такі її складові як мову, літературу, історію українського народу. Тому на кожному з етапів історичного шляху України вона була тим цілющим джерелом, з якого черпали силу борці за утвердження не лише її державності та мови, а й культури власного народу. Виходячи з цього, методист вважала, що українська молодь повинна знати про визначальний внесок у власну українську культуру таких духовних супровідників нації як І. Огієнко, І. Пулюй, Д. Яворницький, Б. Грінченко, Д. Чижевський та ін. А їхня праця має бути представлена в навчальних підручниках цікаво та захоплююче [6, с. 1, 3].

В питанні пошуку ефективних шляхів культурного розвитку підростаючої особистості вчена вагому роль надавала літературі. Зазначала, що література вчить думати, розв'язувати проблеми, дискутувати і докопуватися до істини. Тому прагненням учителів-словесників та методистів-літераторів, за твердженням вченої, є виховання національно-свідомого громадянина України, людини-творця, людини мудрої і далекоглядної [7, с. 4]. Будучи методистом в галузі дисциплін гуманітарного циклу та вбачаючи в літературному мистецтві ефективний стержень для розвитку культурних цінностей в підростаючої особистості, Ніла Йосипівна розкривала завдання, які мають бути обов'язково виконаними під час аналізу художнього твору як засобу для формування культурних надбань учня, зокрема рекомендувала осягати з учнями естетичне багатство художнього твору, який вивчається, посилювати виховний вплив художнього твору на формування в учнів національних та загальнолюдських цінностей, формувати в учнів духовний світ, національну самосвідомість, виховувати високі патріотичні почуття, збагачувати знання учнів морально-етичними поняттями, розвивати художнє й логічне мислення, поповнювати історико- й теоретико-літературні знання учнів новими відомостями [1, с. 2].

Відмітимо, розвиток гуманітарної культури особистості учня педагог-методист відносила до головних завдань викладання літературної освіти наряду із самою літературною освітою, формуванням творчих здібностей учнів, вмінням самостійно ознайомлюватися із творами мистецтва та свідомо сприймати втілені в них світоглядні цінності [2, с. 5]. *А культурологічний аспект був одним із основних спрямувань, закладених в навчальних стандартах задля успішної реалізації завдань літературної освіти в школі* [3, с. 2].

Вчена вважала, що через літературні твори учитель має змогу залучити молодь до здобутків духовної культури людства, розвиває такі культурні якості особистості, як гуманітарне мислення, формує духовні ціннісні орієнтації та естетичні потреби особистості, уміння вести діалог з представниками інших культур. Крім того, засобами художнього слова є можливість виховувати сильний, вольовий характер, тобто особистість, яка зможе достойно жити і працювати в демократичному суспільстві [13, с. 2].

Методист акцентувала увагу, що *матеріал у будь-якому з підручників культурно-освітнього циклу повинен подаватися цікаво, захоплююче*. Щоб учень, почавши читати, не помітив, як він прочитав уже більше, ніж задав опрацювати вчитель. Саме при захоплюючому читанні художньої духовно багаті літератури учень вникатиме у внутрішній світ героїв, в обставини їхнього життя і діяльності, у сфери стосунків з іншими дійовими особами, якщо, наприклад, це художня література, що вивчається на уроках української літератури. Тому, *аби ефективно вкладати у свідомість молоді особистості ціннісні орієнтири, учитель має досконало знати художні особливості аналізованого твору і вікові особливості учнів, а також уміти викликати інтерес до поданого матеріалу в підручнику* [3, с. 2].

Підкреслимо, *відносно культури духовного виховання особистості вчена справжньою скарбницею для розвитку духовності вважала Біблію*. Вона надавала їй досить великого значення як пам'ятці християнської релігії [8, с. 3]. Релігійно-християнську літературу, зокрема Священне Писання християн, а також життєвий і творчий шлях "святих церкви Христової", тобто релігійно-духовних провідників нації рахувала саме беззаперечним та невичерпним джерелом духовного збагачення людини. Сама будучи глибоко віруючою, духовно багатою постаттю, педагог Ніла Йосипівна Волошина усіляко схвалювала літературу релігійно-християнського духовного характеру. Вважала що вона має силу формувати духовне начало в особистості, забезпечувати єднання з Тим, хто дає справжнє духовно-світоглядне збагачення, тобто з небесними силами, що "об'єднані священним словом Бог" [9, с. 2]. У статті "Основи християнської моралі", у якій педагог рецензує духовну книгу О. Крилашка "Уроки для спасіння", Ніла Волошина підтримує погляди автора книги у тому, що *важливо виховувати молоде покоління, зокрема школярів, на засадах християнської моралі, християнських духовних цінностей, відповідно до вікових особливостей учнів* [5, с. 19]. У своїй статті вчена детально зупиняється на твердженнях автора про те, що *найдосконаліші риси людини потрібно поступово виховувати*. Адже людьми то ми народилися, а от Людиною з великої букви потрібно ще стати, деталізувала вона. *Тому потрібно привчати людину думати і запитувати у себе, для кого і для чого вона живе*. Вчена мала надію на те, що з часом у навчальних школах України з'явиться новий предмет "Основи християнської моралі", як це впроваджено у навчальних планах окремих європейських країн [5, с. 21].

Зауважимо на твердженнях вченої про те, що подаючи у підручниках з української літератури духовно збагачений матеріал, зокрема Біблійні матеріали із Священного Писання та інформацію про саму Біблію, потрібно доносити до відома учнівської молоді відомості про тих вітчизняних славетних діячів, хто займався її перекладом. Так, подаючи у навчальних посібниках матеріал про Біблію, необхідно, наприклад, відзначити, що текст Біблії перекладався на українську мову П. Кулішем, І. Нечуєм-Левицьким та І. Пулюєм. А найповніший переклад, варто наголосити, був зроблений І. Огієнком, над яким він працював аж 41 рік. [6, с. 3]. І такими шляхами при урочних бесідах з учнівською молоддю у них поступово буде вкладатися почуття гордості за своїх національних духовних провідників, а також розвиватиметься поважливе ставлення до світоглядних ціннісних орієнтирів, що ідейно проносили через своє життя ці культуропровідники. Для того, щоб збагачувати свідомість учня та розвивати у нього духовні цінності, педагог рекомендувала у підручниках з української літератури давати хоча б по кілька творчих праць духовних супровідників нації, зокрема, бажано було б дати декілька поезій Івана Івановича Огієнка. А на факультативних заняттях такі матеріали можна вже подавати ширше, доручати учням спеціальні теми для досліджень, рекомендуючи літературу, яка вже є в Україні [6, с. 4].

Зазначимо, *в меті культурного виховання підростаючої молоді значиме місце, на погляд вченої, належить національно-патріотичному формуванню особистості*. В цьому питанні педагог наголошувала на тому, що *одним із наймогутніших засобів розвитку національного інтелекту особистості учня є художня література*. А національний інтелект, констатувала методист, формується на ґрунті самосвідомості нації і служить інтересам народу та держави. Тому велике значення при вихованні патріотизму має аналіз і вивчення фольклору, – *праоснови національного письменства, адже рідна мова, фольклор – це своєрідний генетичний код етносу* [12, с. 2]. Оскільки в національних школах фольклор включений у програму літературознавчих дисциплін, то методист заявляла, що сам зміст і структура навчальних програм з літератури самі по собі і спрямовані на те, щоб допомогти вчителю-словеснику виховувати молоде покоління на національних і загальнолюдських засадах, відтворених у художній літературі. Тому складаючи програми і підручники з української літератури, Н. Й. Волошина із колегами дбала, аби вони поповнювалися тими творами, які дають "благодатний матеріал" для формування національних і загальнолюдських цінностей [12, с. 3]. Педагог зазначала, що *автори підручників мають дотримуватись освітнього стандарту знань і спрямовувати їхній зміст, структуру та методичний апарат на формування національної самосвідомості майбутнього громадянина України* [6, с. 3].

Вчена виокреслювала, що засобами художнього слова педагоги мають змогу виховувати сильний, вольовий характер особистості вихованця, який зможе жити і працювати в демократичному суспільстві, якому буде чужорідним таке почуття, як меншовартість, який матиме високі патріотичні почуття, і який, не зрадивши національні інтереси держави, зможе представити її в суспільстві на різних організаційних рівнях [13, с. 2].

Щодо формування естетичної культури в підростаючої особистості підкреслимо те, що *естетичну культуру вчена-методист вважала як одним із найважливіших принципів соціального розвитку, так і фактором удосконалення навчально-виховного процесу*. Тому, зазначала педагог, "дуже важливо аби прекрасне доходило в усі сфери шкільного життя, в класну, позакласну, позашкільну роботу" [11, с. 1]. Естетичність вчена відносила до невід'ємної частини світогляду вихованця. А педагогічний виховний вплив на особистість засобами мистецтва слова методист розглядала як вагому складову системи естетичного виховання у навчальному процесі школи [11, с. 5]. Аналізуючи науково-методичні напрацювання вченої, зазначимо, у них висвітлюється думка про те, що *естетичне виховання не може бути непов'язаним з формуванням естетичного і морального ідеалу особистості*. Тому вчена акцентувала на тому, що необхідно привчати особистість відчувати красу, захоплюватися нею у зв'язку з тим фактором, що без даних елементів виховання залишатиметься немислимим [11, с. 5].

Важливо актуалізувати ідею вченої про те, що *в процесі виховання культури естетичних почуттів важливу роль відіграє взаємозв'язок естетичного сприйняття й естетичної творчості*. При цьому вагоме значення має саме така естетична творчість, яка пов'язана із сприйняттям мистецтва, особливо мистецтва

літературного слова. Оскільки вчена була переконана, що робота над словом, – це не тільки розвиток мовлення, а й самовиховання почуттів, то завдання вчителя при цьому вагомим: "варто навчити дитину бачити, сприймати, відчувати, оцінювати прекрасне і творити його у повсякденному житті" [11, с. 5-6].

Наголосимо, беззаперечно методист Н. Волошина урокам літератури в школі надавала вагому роль як тим предметам, що несуть за собою силу естетичного спрямування в навчально-виховному процесі. Тому утвердження естетичної функції мистецтва слова – це, на її погляд, одне із основних завдань даного циклу гуманітарних дисциплін. Саме естетична сила художнього слова має змогу формувати в учнів національну самосвідомість, увиразнювати високу національну ідею, почуття сучасного патріота України. Вчена відзначала, що силою художнього слова вчитель вводить учнів у світ прекрасного, прилучає їх до національного та світового мистецтва слова у взаємозв'язках з мовою, історією, релігією, філософією, музикою, живописом, а водночас з розвитком всієї світової гуманістичної естетичної сфери [4, с. 2]. Тому, стверджувала методист, ефективне формування високоморальної особистості із своїми естетичними потребами буде відбуватися при посиленні ролі предметів гуманітарного циклу, зокрема літературознавчих. При цьому, переконувала вона, *необхідно удосконалювати освітні технології навчання, висуваючи на перший план активні їх форми, прилучати учнів до самостійної роботи з книгою, підвищувати ефективність уроку, урізноманітнювати форми організації навчально-виховного процесу, удосконалювати їх організацію* [15, с. 47-48].

Волошина Н. Й. підкреслювала значущість нерозривного зв'язку виховання з культурними надбаннями людства і свого народу, зокрема особливостями розвитку і становлення його культури, забезпечення духовної єдності і спадкоємності поколінь. На погляд вченої, підростаюча особистість повинна проявляти поважне ставлення до рідної мови, гордість до минулого держави, відчувати прихильність до того місця, де народилася і виросла; прагнути і зберігати національну культуру, збагачуючи національне загальнолюдським і загальнолюдське національним. Вона була переконана, що національна школа – це школа, котра виховує школярів на основі духовних багатств національної культури, національного способу життя й діяльності свого етносу. Школа, якщо вона справді національна, за переконаннями Н. Й. Волошиної, має вже з перших кроків долучати дитину до національної культури, народних промыслів, народних ідеалів і мистецтв національних цінностей [14, с. 158].

Вважаємо за доцільне акцентувати увагу на тому, що неабиякої цінності для розвитку культури особистості Н. Волошина надавала родинно-побутовій культурі. Прикладом власного життя показувала цінність формування людяності в культурі родинного та сімейного кола. У статті "Слово до матері" підкреслювала роль матерів, бабусь у питанні формування морально-етичних, духовно-релігійних, загальнолюдських якостей підростаючої молоді. Наприклад, заповіт своєї бабусі про те, що краще робити добро, аніж зло для вченої стало кредом її життя. Також вчена зазначала те, що *власні приклади життєдіяльності рідних нащадки матимуть як спадок культури власної поведінки*. Наприклад, методист повідомляла що бабуся працює залишилась для неї спадщиною для наслідування. Культура родинного виховного впливу має вагому значущість. Адже у свої працях педагог стверджує, що саме у рідній домівці, словом матері вона навчилася "любити й шанувати рідну мову та пісню, пам'ятати свій рід, свою землю", а вроджену народну мудрість, яку було передано з дитинства, вона мала змогу вкладати в підручники з української літератури, які писала для учнів [10, с. 2-3].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Узагальнюючи вище вказане, відмітимо, педагогічна спадщина вченої-методиста Н. Й. Волошиної багата теоретико-методичними та педагогіко-практичними напрацюваннями й рекомендаціями щодо формування і розвитку культури підростаючої особистості. Підкреслимо, дана проблематика висвітлена практично у кожній науково-педагогічній праці вченої: наукових статтях, посібниках для учителів, навчально-методичних авторських виданнях, матеріалах дисертаційних досліджень та ін. Педагогічна спадщина Н. Волошиної багата пошуками та вказівками щодо ефективних шляхів виховання духовної, культурної, естетичної, морально-етичної, національно-патріотичної особистості. Могутнім засобом культурного збагачення учня методист вважала мистецтво, зокрема мистецтво художнього слова і переконувала, що через літературні твори вчитель має змогу залучити молодь до здобутків духовної культури людства, розвивати такі культурні якості особистості, як гуманітарне мислення, формувати духовні ціннісні орієнтації та естетичні потреби особистості, уміняти вести діалог з представниками інших культур. А в самій літературній освіті вбачала покликання формувати в підростаючої особистості світоглядні ціннісні орієнтири, які, проявляючись в оволодінні учнівською молоддю комплексом духовно-культурних надбань, підноситимуть свідомість особистості на вищий щабель, наповнюватимуть її життя та діяльність високими громадськими та загальнолюдськими цілями.

Використані джерела

1. Волошина Н. Й. Вивчення української літератури в новому навчальному році / Н. Й. Волошина // Українська література в загальноосвітній школі. – 2002. – № 4. – С. 2.
2. Волошина Н. Й., Волощук С. В., Дорофієва Н. Г., Шинкарук Н. І. Критерії оцінювання навчальних здобутків учнів / Н. Й. Волошина, С. В. Волощук та ін. // Українська література в загальноосвітній школі. – 2001. – № 4. – С. 5.
3. Волошина Н. Й. Крокуймо до успіхів разом / Н. Й. Волошина // Українська література в загальноосвітній школі. – 2006. – № 1. – С. 2.
4. Волошина Н. Й. Методика літератури: Проблеми. Пошуки. Здобутки. Перспективи / Н. Й. Волошина // Українська література в загальноосвітній школі. – 1999. – № 1. – С. 2.

5. Волошина Н. Й. Основи християнської моралі / Н. Й. Волошина // Українська література в загальноосвітній школі. – 2006. – № 1. – С. 19-21.
6. Волошина Н. Й. Підручникотворення на порозі третього тисячоліття / Н. Й. Волошина // Українська література в загальноосвітній школі. – 2006. – № 3. – С. 2-4.
7. Волошина Н. Й. Прагнемо виховати людину-творця / Н. Й. Волошина // Українська література в загальноосвітній школі. – 2007. – № 4. – С. 4.
8. Волошина Н. Й. Про державні стандарти базової і повної середньої освіти учнів з української та зарубіжної літератури / Н. Й. Волошина // Українська література в загальноосвітній школі. – 2004. – № 4. – С. 2-3.
9. Волошина Н. Й. Сім новорічних запитань (Ексклюзивне інтерв'ю головного редактора Ніли Волошиної) / Н. Й. Волошина // Українська література в загальноосвітній школі. – 2004. – № 1. – С. 2-3.
10. Волошина Н. Й. Слово до матері / Н. Й. Волошина // Українська література в загальноосвітній школі. – 2007. – № 5. – С. 2-3.
11. Волошина Н. Й. Теоретичні і методичні засади естетичного виховання учнів у процесі вивчення української літератури в середній школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : 13.00.01. "Теорія та історія педагогіки", 13.00.02 "Методика викладання української літератури" / Н. Й. Волошина. – К., 1995. – 64 с.
12. Волошина Н. Й. Українська література напередодні реформування освіти / Н. Й. Волошина // Українська література в загальноосвітній школі. – 2000. – № 4. – С. 2-4.
13. Волошина Н. Й. Якість освіти і перспективні педагогічні технології / Н. Й. Волошина // Українська література в загальноосвітній школі. – 2006. – № 9. – С. 2-3.
14. Кучинська І. О. Ідеї патріотичного виховання у педагогічних поглядах Ніни Волошиної. Збірник наукових праць / І. О. Кучинська // Педагогічна освіта ("Теорія і практика"). – 2014. – Випуск 1 (16). – С. 156-160.
15. Наукові основи методики літератури: навч.-метод. посібник / Н. Й. Волошина, О. М. Бандура, О. А. Гальонка [та ін.]; ред. Н. Й. Волошина. – К. : Ленвіт, 2002. – С. 47-48.
16. Горіна О. Т. Теоретичні аспекти формування духовної культури студентської молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://tme.uuo.edu.ua/docs/2/09gorcsf.pdf>.
17. Гук О. Ф. Теоретичні передумови формування естетичної культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/aktprob.18.193.pdf>.
18. Таран В. О. Культура особистості. Соціальна філософія [Електронний ресурс] : навч. посібник / О. В. Таран, В. М. Зотов, Н. О. Резанова. – Електр. текст. дані. – Київ : Центр учбової літератури, 2006. – Режим доступу: <http://uchebniks.net/book/221-socialna-filosofiya-navchalnij-posibnik-taran-vo/49-83-kultura-osobistosti.html>.

Bachynska M.

THE CULTURAL DEVELOPMENT OF THE GROWING UP INDIVIDUAL IN THE PEDAGOGICAL HERITAGE OF N. Y. VOLOSHYNA

The article is devoted to the problem of the spiritual and cultural development of pupil youth in conditions of the present time. It reveals the pedagogical ideas of teacher and methodologist N. Voloshyna concerning the ways of formation of the outlook and values of today's youth. It grounds leading scientific and methodical views of the scientist regarding the ways of ensuring of the effective pedagogical influence on the formation of spiritual and personal culture of students in educational institutions. The demands of the scientist and pedagogue on stowing and working with textbooks and educational accessories of a cultural leading cycle are enlightened. The specificity of scientific and pedagogical views of Nila Josypivna Voloshyna concerning a peculiarity of the formation of spiritual culture of individual is given and the emphasis is made on the Holy Scripture as "a treasury for developing of spiritual culture of personality". The analysis of the views of the scientist on the national and patriotic upbringing as a component of a general aim of the personal culture of pupil is made and the methodological and pedagogical demands and works of the scientist concerning methods and techniques of working with pupils in the direction of formation of a civic position are described. It details the views of the methodologist on the formation of aesthetic culture of personality as one of the indices of the social and pedagogical development and as a factor of improving of the educational process. The key components of the process of education of aesthetic culture of students are shown. The attention is paid to the actual for the present conditions devices of influence on the formation of the outlook and value orientations of the personality of pupil. The basic methodological requirements of the scientist regarding the analysis of the work of art as a mean for the formation of the all-round cultural heritage of pupils are described. It emphasized the importance of literary art and literary education for the formation of the complex system of outlook and value orientations, social and human values, culture creative positions and achievements of a growing up personality.

Key words: N. Y. Voloshyna, spirituality, culture, cultural, personal development, education, pupil youth, formation, value orientations.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2016 р.